Joanna Sawa

Znaczenie terapii logopedycznej dziecka w wieku przedszkolnym.

Dziecko od momentu urodzenia znajduje się pod opieką lekarza pediatry, który ocenia jego rozwój fizyczny oraz aktualny stan zdrowia. W przypadku widocznych różnic w rozwoju umysłowym lekarz kieruje pacjenta do psychiatry lub do psychologa. Niestety rzadko to dotyczy zaburzeń mowy. Najczęściej dopiero w przedszkolu lub w szkole zauważany jest nieprawidłowy rozwój mowy dziecka.

Dziecko, które trafia do przedszkola obserwowane jest przez nauczyciela pod kątem rozwoju umysłowego, fizycznego oraz moralno – społecznego. Rodzice dzieci, których rozwój w istotny sposób odbiega od normy otrzymują informacje o placówkach, do których mogą zgłaszać się po pomoc. Taką placówką jest na przykład Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna.

Inaczej dzieje się w przypadku zaburzeń mowy. Panuje przekonanie, że dziecko w wieku przedszkolnym „ma prawo" mówić niepoprawnie, ponieważ jego rozwój mowy jeszcze się nie zakończył. Tak jest rzeczywiście w przypadku, gdy mowa dziecka do szóstego roku życia charakteryzuje się stosowaniem substytucji czyli zamiany trudniejszych głosek na łatwiejsze w realizacji, np. zamiana szeregu głosek: š, ž, č, ǯ na s, z, c, ʒ oraz zamiana głoski r na l. Taka realizacja głosek mieści się w granicach normy rozwojowej.

Zupełnie inaczej jest w przypadku deformacji głosek to znaczy w sytuacji, gdy wymowa głoski nie mieści się w polu realizacji tego fonemu, a zarazem nie mieści się w polu realizacji innych fonemów (Skorek E. M., 2002). Przykładem może być wymowa głosek: t, d, n realizowana międzyzębowo (czubek języka wsuwa się między zęby) lub głoska r wymawiana wargowo – zębowo bądź gardłowo (zamiast czubka języka drga inna część aparatu artykulacyjnego) itp. W takim stanie rzeczy dziecko powinno natychmiast znaleźć się pod opieką logopedy ponieważ nieprawidłowa wymowa utrwala się.

Rodzice, którzy na co dzień rozmawiają z dzieckiem i słyszą jego wymowę bardzo często bagatelizują sprawę tłumacząc zaburzenia mowy wiekiem dziecka („ma czas", „jeszcze jest mały", „przyjdzie czas, to się nauczy"), cechami dziedzicznymi („jego brat też tak mówił i się nauczył"), potrzebą emocjonalną („pieści się", „chce na siebie zwrócić uwagę"), brakiem czasu itp. Bardzo często dopiero zapis: wada wymowy w „Bilansie sześciolatka" otwiera im oczy.

Tymczasem terapia logopedyczna dziecka w wieku przedszkolnym przynosi największe efekty. Wprawdzie wada wymowy już istnieje, ale jest duża szansa na jej zniwelowanie. Dziecko utrwaliło już sobie nieprawidłową artykulację, ale jest w stanie zmodyfikować ją pod okiem logopedy.

Odpowiednia dla wieku faza myślenia, harmonijnie przebiegający rozwój społeczny i prawidłowy rozwój mowy świadczą o dojrzałości dziecka do podjęcia nauki szkolnej (Sachajska E., 1992). Ale to właśnie dzieci rozpoczynające naukę szkolną są najczęstszymi klientami logopedów. Dzieje się tak ponieważ uczniowie klas początkowych zaczynają przejawiać trudności w nauce, które są zauważane przez nauczycieli. Trudności szkolne mają różne podłoże. Często są one spowodowane (szczególnie nauka czytania i pisania) zaburzeniem słuchu fonematycznego, zaburzeniem percepcji słuchowej, nieprawidłową realizacją głosek (Zakrzewska B., 1996).

Badania H. Spionek (1985) wykazały, że wśród uczniów z niepowodzeniami szkolnymi 30 - 38 % ma wady mowy, a wśród uczniów mających trudności w czytaniu i pisaniu aż 50 % ma zaburzenia mowy.

Przedłużające się niepowodzenia w nauce powodują powstawanie wtórnych zaburzeń mowy. Zaburzenia mowy utrudniają pełnienie roli ucznia i funkcjonowanie w zespole klasowym, zakłócają rozwój osobowości. Terapia logopedyczna rozpoczynana w wieku szkolnym G. Demel nazywa „błędem późnej pomocy" (Demel G., 1983).

Uczniowie z wadami artykulacyjnymi o charakterze substytucji (zamiany) popełniają w czytaniu i pisaniu te same błędy, które wykazują w mowie spontanicznej. Taka realizacja zmienia niejednokrotnie znaczenie wyrazu. Najczęściej spotykanymi substytucjami jest zamiana głosek: š, ž, č, ǯ (sz, ż/rz, cz, dż) na s, z, c, ʒ (s, z, c, dz) oraz zamiana głoski r na l, a także wymowa bezdźwięczna spółgłosek dźwięcznych (np. głoska b wymawiana jest jak p itp.). Nieprawidłowa realizacja głosek powoduje u uczniów zamianę wspomnianych głosek zarówno w mowie jak i w piśmie, np. wyraz „czapka" realizowany i pisany jest jako „capka", wyraz „szafa" jako „safa", wyraz „rower" realizowany i pisany jest jako „lowel" itp.

Zadaniem rodziny oraz nauczycieli przedszkola jest obserwowanie i analizowanie rozwoju mowy dziecka. Osobą diagnozującą jej opóźniony lub zaburzony rozwój oraz prowadzącą terapię logopedyczną jest specjalista logopeda. Tylko osoby posiadające wiedzę na temat prawidłowego rozwoju mowy mogą dokonać trafnej oceny, czy nieprawidłowa realizacja fonemów wynika z etapu rozwoju mowy, na którym dziecko się znajduje, czy też jest wadą wymowy. Bez tej wiedzy nie można ingerować w rozwój mowy dziecka ponieważ zamiast pomóc można mu zaszkodzić

wymagając od niego tego, czemu nie może sprostać lub lekceważąc symptomy nieprawidłowości w rozwoju.

Prawidłowo rozwijająca się mowa sprzyja łatwemu nawiązywaniu kontaktu werbalnemu z otoczeniem, wpływa pozytywnie na samoocenę, służy poprawnemu rozwojowi osobowości i psychiki, pozwala na adekwatny wybór drogi życiowej młodego człowieka. Warto więc zainwestować w swoje dziecko i dać mu szansę na prawidłowy i pełny rozwój psychofizyczny.

Bibliografia

Chmielewska E.: Zabawy logopedyczne i nie tylko. Kielce 1997. Kielecka Oficyna Wydawnicza PW „MAC".

Demel G.: Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola. Warszawa 1996. WSiP.

Demel G.: Współpraca logopedy z przedszkolami. „Logopedia", 14/15/1987.

Emiluta – Rozya D.: Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym. Warszawa 1994. Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej.

Kozłowska K.: Pomagajmy dzieciom z zaburzeniami mowy. Kielce 1996. Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP.

Sachajska E.: Uczymy poprawnej wymowy. Warszawa 1992. WSiP.

Skorek E. M.: Podręczny słownik logopedyczny. Kraków 2002. Oficyna Wydawnicza „Impuls".

Spionek H.: Zaburzenia rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne. Warszawa 1985. PWN.

Stecko E.: Zaburzenia mowy dzieci. Warszawa 2001. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Zakrzewska B.: Trudności w czytaniu i pisaniu. Warszawa 1996. WSiP.

opracowanie: *Joanna Sawa*